

کاربرد دانش بومی در توسعه پایدار

● قادر عربی، دانشجوی کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی

■ مقدمه

بررسی‌های انجام شده توسط پژوهشگران و سازمانهای مرتبط با توسعه روستایی و کشاورزی، نشان می‌دهند که فقط تکیه بر انتقال فن‌آوری، پیامدهای نامطلوبی را بر روی محیط زیست و منابع طبیعی می‌گذارد. این بررسیها خاطر نشان می‌کنند که عملکردهای ترویجی که همگی مبتنی بر اشاعه فن‌آوری بوده‌اند، با نیازهای حاضر هماهنگ نیستند. به علاوه پافشاری بر انتقال فن‌آوری سبب گردیده تا رابطه بین بشر فعلی و محیطش از بین برود. فرسایش خاک‌ها، تخریب جنگلها و مراتع، نابودی موجودات ریز و مفید خاک، تهدید زندگی آبزیان در اثر مصرف بی‌رویه سموم و کودهای شیمیایی، پیامدهای نامطلوب رهیافت انتقال فن‌آوری است.

بر این اساس، یکی از نیازهای اساسی که به وسیله برنامه ریزان توسعه ضروری تشخیص داده شده، دستیابی به رهیافتی مؤثر برای توسعه پایدار می‌باشد. بنابراین، اهمیت نظامهای دانش بومی، بعنوان یک رهیافت برگزیده در تسهیل توسعه پایدار، مشخص می‌شود.

کشاورزی و مدیریت پایدار منابع طبیعی از جمله موضوعات ترسیم شده در فرهنگ دانش بومی می‌باشد. علیرغم اهمیتی که دانش بومی در فرایند توسعه پایدار دارد، هنوز نظامهای دانش بومی برای بیشتر عاملان توسعه روستایی و کشاورزی شناخته نیست. بنابراین، مقاله حاضر

در پی معرفی دانش بومی و بررسی کاربرد آن در توسعه پایدار است.

● تعاریف و مفاهیم دانش بومی

بسرای معرفی دانش بومی^(۱) واژه‌های گوناگونی به کار رفته است. برخی از این واژه‌ها عبارتند از: دانش فنی بومی، بوم شناسی، دانش قومی، دانش محلی و دانش سنتی. بعضی از این واژه‌ها بر ایستایی، سکون، سادگی و غیرمعتبر بودن این دانش دلالت می‌کنند و برخی دیگر از تعاریف بر پویایی آن.

ویلیامز و موشینه^(۲) تعاریف مربوط به دانش بومی را به دو دسته تقسیم می‌کنند: الف) تعاریف لغوی^(۳) این تعاریفها دربرگیرنده اجزای زیر هستند:

۱- منشأ و تولید، رشد، زندگی یا وقایع طبیعی در یک منطقه خاص یا محیط زیست.

۲- محلی بودن

۳- مفاهیم پیوسته

۴- سادگی: قومی، عقب مانده بودن، سنتی، ایستایی، جالب بودن، پیش پا افتاده، سطح پائین.

ب) تعاریف مفهومی^(۴): این تعاریف مشتمل بر اجزای زیر است:

۱- نظام یکپارچه‌ای از شناخت، ارزشها، عقاید و عملکردهای عملی.

۲- نظام اطلاعات محیطی.

۳- جامعیت در ابعاد کاربرد.

هر دو جنبه تعاریف لغوی و مفهومی به واسطه ارتباط با نظامهای دانش نشأت گرفته در محل‌های خاص و تحت شرایط ویژه، با شناخت دانش بومی، مرتبط می‌باشند. خوشبختانه با وجود تنوع در واژه‌های معرفی شده دانش بومی، درک مشترک واحدی از این نوع دانش در کشورهای کمتر توسعه یافته وجود دارد.

امروزه دانش عمیق و مفصلی برای گونه‌های زیست محیطی وجود دارد که در تماس نزدیک با زیست - محیط‌های خاص می‌باشد. در این رابطه پوسی^(۵) می‌گوید که دانش بومی قبل از بخش دانش زیستی، باورها، قواعد و عملکردهای فنون تولیدی شکل گرفته است. از طرف دیگر، دانش بومی چون به منظور پاسخگویی به شرایط انسانی و طبیعی در یک زمینه محیط ویژه خلق شده است، خلاق و پویا می‌باشد.

● ابعاد نظامهای دانش بومی

موضوعات مطرح در دانش بومی در سه حوزه مفهومی، فلسفی و فنی مورد مطالعه قرار می‌گیرند. حوزه مفهومی مشتمل بر جنبه‌ها و تعاریف دانش بومی می‌باشد. حوزه فلسفی دانش بومی دربرگیرنده نگرشها و دیدگاهها راجع به دانش بومی و نقش آن در توسعه پایدار می‌باشد و بعد فنی به جنبه‌های کاربردی دانش بومی در ترویج اشاره دارد. نکته جالب توجه در

رابطه با جنبه‌های مختلف دانش بومی آن است که دانش بومی دربرگیرنده کل دامنه تجارب انسانی است.

ابعاد دانش بومی نیز شامل علوم فیزیکی و فن‌آوری‌های وابسته (کشاورزی، گونه‌های بومی، بوم‌شناسی، پزشکی، اقلیم‌شناسی، مهندسی و آبیاری)، علوم اجتماعی (سیاسی، نظامی، اقتصاد، جامعه‌شناسی و بوم‌شناختی) و جنبه‌های انسانی (ارتباطات، هنرها و فنون) می‌باشد. ذکر چند نکته در رابطه با ابعاد نظام‌های دانش بومی لازم است: اول اینکه، فهرست گذشته جنبه‌های گوناگون دانش بومی، بیانگر یک دیدگاه محدودی از قلمرو دانش بومی بوده است. دوم، در این زمینه‌ها همه گروه‌های روستایی، دانشی را که مشتمل بر تئوری، مفاهیم، داده‌های واقعی و اطلاعات ویژه و دقیق و معتبری می‌باشند، توسعه داده است. چنین اطلاعاتی در روند توسعه و برنامه‌ریزی، سازمان‌های اجتماعی و توسعه کمک زیادی می‌کند. سوم، آنطور که در چارچوب رشته‌های دانشگاهی غربی ترسیم گردیده، دانش بومی به بخش‌های مجزا از هم تقسیم نشده، بلکه در شناخت، مهارت‌ها و دامنه‌های اثرات خود بصورت ادغام شده و یکپارچه است.

به طور مثال پوسی^(۶) بوم‌شناسی را چنین تعریف می‌کند: دیدگاه‌های بومی بخش‌های طبیعی در دنیای زیستی و روابط انسان، حیوان و گیاه در درون هر کدام از این بخش‌ها بر این اساس دانش بومی در چارچوب شناخت شناسی خود بصورتی جامع و کلی دیده شده است.

در بسیاری از نظام‌های دانش بومی، کشاورزی هم بصورت فنی و هم بصورت اجتماعی مورد توجه واقع شده است. به طوری که، دارای شناختی قوی و اثربخش است. بطور

مثال هر عمل کشاورزی در زیمبابوه یک دلیل خاص دارد. این دلایل براساس سنت، خرافات، پرستش چیزهای باطل و ترس از نداری است.

بر این اساس مشخص می‌شود که بعد شناخت بطور مستقیم مرتبط با ویژگی اجتماعی و فرهنگی اطلاعات سنتی است. کسانی که به بررسی و پژوهش در مورد دانش بومی می‌پردازند، بر جنبه‌های بوم‌شناسی این دانش توجه دارند. بنابراین، ارزش‌های فرهنگی را نادیده می‌گیرند. یک دلیل برای بی‌توجهی به ارزش‌های فرهنگی در بررسی‌های مربوط به دانش بومی آن است که این ارزش‌ها اغلب در درون باورها، رسوم و افسانه‌ها، بصورت راز درمی‌آیند. لذا کسانی که به بررسی دانش بومی در روند توسعه پایدار کشاورزی می‌پردازند، به حقایق مفهومی در دوره‌های اقتصادی، علمی و منطقی عادت کرده و تمایل به چشم پوشی از ارزش‌های فرهنگی در زمینه‌های خاص دانش بومی دارند.

● دیدگاه‌ها درباره دانش بومی (موضوعات فلسفی)

علوم اجتماعی در قرن نوزدهم در قالب نژادگرایی و تعصب، سهم زیادی بر نگرش‌های منفی نسبت به دانش بومی داشته است. درآفریقا، میراث استعمار و نظام‌های آموزش غربی، کمک زیادی به این فرایند کرده است.

امروزه، انتقاد از معرفت‌شناسی علمی غرب بطور فزاینده‌ای رشد کرده است. این انتقاد هم به وسیله مروجین دانش بومی و هم به وسیله پژوهشگران و فلاسفه صورت می‌گیرد. این انتقاد، آن بوده است که این معرفت، یک دیدگاه جهانی مکانیکی و کاهش‌پذیری^(۷) دارد.

امروزه، دیدگاه‌های دانش بومی تغییر کرده

است. ویلیام و همکاران (1991) به نقل از هوز^(۸) دیدگاه‌های رایج دانش بومی را به سه دسته سری - منطقی^(۹)، سودمندگرایی^(۱۰) و طبیعی^(۱۱) تقسیم‌بندی کرده اند. واکنش نسبت به دانش بومی به وسیله پژوهشگران، صاحب‌نظران توسعه و سازمان‌ها بستگی به دیدگاه‌های آنان دارد. جدول شماره ۱ دیدگاه‌ها و پاسخ‌های مرتبط با هر یک از دیدگاه‌ها را نشان می‌دهد.

● کاربرد دانش بومی در توسعه پایدار

در حالی که واژه‌های مختلفی برای شناساندن دانش بومی به کار رفته است، ولی همه آنها بر مفهوم مشابهی دلالت دارند. عبارت "دانش کشاورزان" می‌تواند به عنوان عبارتی مناسب برای معرفی دانش بومی به کار رود. زیرا این عبارت، بطور اختصاصی به نوعی از دانش اکتسابی کشاورزان که در طی سالیان متمادی از طریق تجربه کسب گردیده، برمی‌گردد. با این نگرش، دانش بومی به مفهوم نوعی از دانش است که در جامعه متداول گشته است. مقداری از دانش بومی یا دانش کشاورزان، نتیجه آزمایش یا مشاهده آنان از محیط اطراف است.

مطابق گزارش‌های سازمان خواروبار جهانی "فائو" هنگامی که توسعه پایدار بهبود تولید را برای رفع نیازهای فعلی مدنظر دارد، موضوع حفاظت از منابع را به منظور اطمینان از تداوم تولید در آینده، مورد تأکید قرار می‌دهد. این تعریف متمرکز بر سه اصل عمده است که عبارتند از:

- ۱- ارتقاء سطح کمی و کیفی تولید
- ۲- تأمین نیازهای اساسی نسل امروز
- ۳- حفاظت از منابع برای تداوم تولید در آینده.

جدول شماره ۱: پاسخ به نظام‌های دانش بومی: سطوح دیدگاه و پاسخ‌های مرتبط با هر کدام از سطوح

سطح دیدگاه	پاسخ‌های مرتبط با هر سطح
سری - منطقی	مانع توسعه، خودکم بینی - شرمندگی، چشم پوشی، غفلت و غیرمفید بودن
سودمندگرایی	پذیرش و تصدیق اعتبار بطور جزئی، پرستش، شک‌گرایی
طبیعی	حس کنجکاوی، مطلوبیت یادگیری بیشتر

منبع: (Williams & Muchena, 1991) به نقل از هوز (Howes)

مطابق با تعریف کرمی^(۱۲) توسعه پایدار، آرمان دگرگونی مردم و طبیعت و مردم را به هم پیوند می‌دهد. وی همچنین به نقل از کمیسیون جهانی محیط زیست و توسعه^(۱۳) خاطر نشان می‌کند که توسعه پایدار، توسعه‌ای است که نیازهای نسل حاضر را برآورده سازد بدون آنکه توانایی نسل آینده را در برآورده کردن نیازهایشان دچار مشکل کند.

بر اساس تعاریف بالا، توسعه پایدار توسعه‌ای است که دو هدف اساسی را مدنظر قرار دهد: تأمین نیازهای اساسی مردم و پایداری یا حفاظت از منابع. موارد زیر از جمله موارد کاربرد دانش بومی در توسعه پایدار می‌باشند.

● حفاظت از منابع و تنوع زیست (مدیریت پایدار منابع طبیعی) با استفاده از دانش بومی

دانش روستائیان دارای سهم عمده‌ای در حفاظت از تنوع زیستی می‌باشد.^(۱۴) همچنین، این دانش نقش عمده‌ای در مدیریت پایدار منابع طبیعی دارد.^(۱۵) براین اساس، دانش بومی، نهادهای بالارزش در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری مرتبط با مدیریت پایدار منابع طبیعی است. این تشخیص مرتبط با افزایش آگاهی از آن اطلاعات علمی است که نه تنها کمکی به توسعه روستایی نکرده است، بلکه منجر به تهمی‌سازی منابع طبیعی و اجتماعی شده است.

نظامهای دانش بومی برای مدیریت منابع طبیعی و استفاده از آنها در برنامه‌ریزی‌های مرتبط با مدیریت یاد شده تعداد زیادی از مردم آمازون را مورد مطالعه قرار داده‌اند.^(۱۶) این مطالعات نشان می‌دهد که هندی‌ها برای هزاران سال، برای درک رابطه انسان، حیوان، گیاه و نظامهای مدیریت منابع طبیعی تفکر و آزمایش و تجربه کرده‌اند. بعلاوه، آنان اطلاعات عمیق و گسترده‌ای در موضوعاتی مانند بوم‌شناسی، گیاه‌شناسی و جانورشناسی بومی دارند. همچنین، این بررسیها نشان می‌دهد که هندی‌ها، مدیریت جنگل را به شکل یک نظام مرکب و یکپارچه از اجتماعات گیاهی می‌بینند. راجزکاران و همکارانش^(۱۷) تأکید کرده‌اند که تنوع زیستی و دانش بومی موضوعاتی مرتبط با هم هستند. بطوریکه، اگر تنوع زیستی گیاهی و جانوری ناپدید شود، دانش گره خورده با این منابع هم

ناپدید می‌شود.

نظام جنگلی - زراعی بومی یک رهیافت ترکیبی برای به‌کارگیری زمین‌هایی است که به نگهداری درختان و دیگر درختچه‌های دائمی مزارع و مراتع محدود است. این نظام، بطور سنتی به کشاورزان برای دستیابی به نیازهای خدماتی کمک کرده است. بطور مثال، نظام جنگلی - زراعی مردم کولی‌هیل در هند، از اراضی کشاورزی نیمه آبیاری شده و باغهای جنگلی، ترکیب شده است.^(۱۸)

زمینهای کشاورزی نیمه آبیاری شده، آن زمینهای جلگه‌ای و همواری است که نزدیک رودخانه‌ها قرار دارند. مردم محلی، خاکها را در این مناطق به سه دسته تقسیم می‌کنند: خاک قرمز، خاک رس و خاک خاکستری. در خاکهای رس، برنج و راجی^(۱۹) کشت می‌کنند. سامی و تینا (نوعی ارزن) معمولاً در خاکهای خاکستری رشد می‌کنند.

باغهای جنگلی هم سه نوع‌اند. این تقسیم‌بندی، بستگی به این دارد که مردم بومی بر روی زمینهای هموار کشت کنند یا بر روی زمینهای با شیب ملایم و یا بر روی زمینهای با شیب تند کشت کنند. خاک زمینهای صاف از طریق به‌کارگیری برگهای درختان وحشی غنی شده است و این در حالی است که ردیفهای سنگی قرار گرفته در کنار زمینهای هموار از فرسایش خاک جلوگیری کرده و باعث نگهداری آنها از رطوبت خاک می‌گردد. آناناس بطور عمده در زمینهای با شیب هموار کشت می‌گردد. در زمینهای با شیب ملایم مرکبات کاشته می‌شود و در زمینهای با شیب تند، درختان وحشی کاشته می‌شوند. مردم محلی قوانینی تنظیم کرده‌اند که به کاهش قطع درختان کمک می‌کند. این قوانین سنتی به وسیله روحانیون و رهبران افکار هندی، تقویت شده است.

● دانش بومی، امنیت غذایی و کاهش فقر

دانش بومی، نقش عمده‌ای در رفع نیازهای اقتصادی - اجتماعی افراد جوامع مختلف دارد.^(۲۰) بررسیهای مختلف نشان داده که اگر چه مردم بخوبی از پیامدهای قطع درختان جنگلی آگاه هستند، ولی برتریهای اقتصادی - اجتماعی آنان را به قطع و تخریب درختان جنگلی و ادار

می‌کند.^(۲۱) کرمی نیز خاطر نشان می‌کند که فقر سازه مهمی در تخریب محیط زیست بشمار می‌رود. زیرا، فقیران برای بقا هیچ راهی جز استثمار منابع ندارند.

بر این اساس، رابطه بین دانش بومی، تنوع زیستی، امنیت غذایی و تخریب منابع طبیعی باید درک شود.^(۲۲) این در حالی است که اکنون یک نوع افزایش آگاهی بین‌عاملان توسعه، کارکنان ترویج و نهادهای توسعه در رابطه با حفاظت منابع، امنیت غذایی و کاهش فقر وجود دارد.

یک مطالعه موردی در منطقه کولی‌هیل هند^(۲۳) بیانگر آن است که نظامهای تولید غذایی بومی، مبنایی برای امنیت غذایی هستند. بطور مثال، دانه‌های غلات برداشت شده از اراضی کشاورزی نیمه آبیاری شده، حجم عمده‌ای از غذای مصرفی مردم کولی‌هیل را تشکیل می‌دهند. بعلاوه، مزارع حبوبات محلی نقش مهمی در تولید پروتئین مورد نیاز از منطقه یاد شده دارد. موقعی که به محصولات پراثرتری نیاز باشد، بازاررسانی میوه‌های یک عملکرد اقتصادی عمده در بین مردم کولی‌هیل است. بیشتر نیازهای پروتئینی مردم با درآمد بدست‌آمده از بازار میوه خریدار می‌گردد. بنابراین، پروتئین مصرفی بطور عمده وابسته به فروش میوه‌ها است. همچنین، مردم کولی‌هیل تعدادی از میوه‌ها را برای رفع نیازهای ویتامینی خود مصرف می‌کنند.

● ۳ - تجارب و آزمایشات روستائیان

یک عقیده عمومی در بین عاملان توسعه وجود دارد که کشاورزان و روستائیان برای پذیرش ایده‌ها و نوآوریها، وابسته به سازمانهای خارجی مانند پژوهش، ترویج و غیره می‌باشند. در صورتی که، شواهد عمده‌ای وجود دارد که آنان، آزمایش‌گرانی کاملاً فعال هستند.^(۲۴)

از طرف دیگر، بررسیهای دانش بومی نشان می‌دهد که در بیشتر موارد از روستائیان بومی چیزهایی یاد گرفته می‌شود. این افراد در زمینه‌های مختلفی از قبیل: بوم‌شناسی، گیاه‌شناسی، بیماریهای مختلف گیاهان، دام و طیور، روشهای ثمردهی گیاهان و حاصلخیزی خاکها، دانش‌های گسترده‌ای دارند. این دانش حاصل تجارب آنان در طول سالیان متمادی می‌باشد. نظامهای دانش بومی، اساسی را برای

conservation : The kolli Hills".
knowledge and development (Indigenous
monitor.
No.2, Vol.2, P.13-17.

9- Williams, D.L. & O.N. Muchena (1991).
"Utilizing indigenous knowledge systems in
sustainable agricultural education to promote
agriculture". Journal of
agricultural education. Vol.32, No.4, p.52-57.

■ پی‌نوشتها:

1. Indigenous Knowledge
2. Williams & Muchena, 1991
3. Semanti defintion.
4. Conceptualization defintion.
5. Posey, 1983.
6. Reductionalism.
7. Howes.
8. Mystical/ Irrational
9. Ytillatian
10. Intrinsic
- ۱۱ - علامت اختصاری سازمان خواروبار جهانی.
12. Karami, 1995.
13. Sami and thenia هر دو نوعی ارزن می‌باشند
14. Karami, 1995
- ۱۵ - کرمی، ۱۳۷۲.
16. Quiroz, 1996.
17. Lawas & luning, 1996.
18. Quiroz, 1996.
19. Rajasekaran & Warren, 1994.
20. Rajacsaran & Warren, 1994.
- ۲۱ - نوعی ارزن.
22. Sami and Thenia
23. Rajasekaran & Warren, 1994.
- ۲۴ - کرمی ۱۳۷۲.
25. Quiroz, 1994.
26. Rajasekaran & Warren, 1994.
27. Ferguson, 1996.
28. Lawas & Luning, 1996)

محدودیت است. به‌کارگیری رهیافتی که مرکب
از هر دو نظام دانش بومی و دانش علمی باشد،
در رفع این محدودیت نقش بسزائی دارد. این
ترکیب به معنای آمیختن دانش کشاورزان با
اطلاعات علمی و دانش فن‌آوری است.

■ منابع و مأخذ:

- ۱ - کرمی، عزت‌اله (۱۳۷۲) "توسعه پایدار و
سیاست کشاورزی"، در مجموعه مقالات دومین
سمپوزیوم سیاست کشاورزی ایران، دانشکده
کشاورزی دانشگاه شیراز، ۲۰-۱۸ آبان ماه،
ص ص ۵۹-۳۷.
- 2- Ferguson, A.(1996). "A Crop diversity
improvement strategy." Indigenous
knowledge and development monitor. Vol. 4,
PP: 8-11.
- 3- Fernandez, P.G. (1994). "Indigenous seed
practices for sustainable agricultur."
Indigenous knowledge and development
monitor. Vol.2, No.2, PP.9-12.
- 4- Karami, E.(1995). "Agricultural extension:
The question of sustainable development in
Iran". Journal of sustainable
5, No.1-2, PP.61-72. agricultuer.Vol.
- 5- Lawas, C.M. & H. Luning (1996).
"Farmers' Knowledge and GIS". Indigenous
knowledge and development monitor. No.1,
P.8-11, Vol.4.
- 6- Posey, D.A.(1983), Indigenous knowledge
& development : On ideological bridge to
the future, Ciencia E. Culture. 35(7),
877-894.
- 7- Quiroz, C. (1996). "Local knowlege
systems contribute to sustainable
development". Indigenous knowledge and
development monitor. Vol.4, No.1, P.3-5.
- 8-Rajasekaran, B. & D.M. Warren, (1994).
"I.K (Indigenous knowledge for
socioeconomic development and biodiversity

تصمیم‌گیری در سطح محلی فراهم می‌آوردند.
جوامع محلی، اقدام به شناسایی مشکلات
نموده و در جهت خلق دانش و نوآوریها و آزمون
آنها گام بومی دارند و بدین طریق، فن‌آوریهای
نوینی را در سطح محلی خلق کرده و در راه نشر
آن از صورتهای ارتباطی بومی استفاده می‌کنند.

● محدودیت‌ها در به‌کارگیری دانش بومی

علیرغم آنکه برخی پژوهشگران بر اهمیت
دانش بومی در توسعه پایدار تأکید کرده‌اند، ولی
دانش بومی محدودیت‌های خاص خود را داشته
و قادر نیست تا همه موضوعات مرتبط با توسعه
پایدار را هدف قرار دهد. توسعه پایدار ممکن
است به وسیله نظامی که هر دو نظام دانش بومی
و علمی را ترکیب می‌کند، بخوبی به‌کار گرفته
شود. (۲۵) لوز و همکاران خاطر نشان می‌کنند که
مدیریت پایدار منابع طبیعی زمانی قابل دستیابی
است که بتواند براساس توسعه علمی که مبتنی
بر برتریهای مردم محلی بوده و با خلق یک
فن‌آوری، مشتمل بر رهیافت‌های سنتی و جدید
در جهت حل مسائل باشد. این به معنای پیدای
کردن راهی برای پردازش اطلاعات بومی در
راهی مشابه برای اطلاعات علمی است.

● نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در طول یک دهه اخیر، سازمانهای ترویجی
در کشورهای کمتر توسعه یافته ناگزیر شده‌اند که
عملکردهای خود را در جهت دستیابی به
توسعه‌ای پایدار سوق دهد. نظامهای دانش بومی
بعنوان یک رهیافت برگزیده می‌تواند به آنها در
دستیابی به هدف فوق‌الذکر کمک زیادی بنماید.
بررسی نقش‌های دانش بومی در توسعه
پایدار نشان می‌دهد که این دانش، نه تنها از
قابلیت لازم برای حفاظت از منابع و مدیریت
پایدار منابع طبیعی برخوردار است؛ بلکه نقش
عمده‌ای هم در کاهش فقر روستایی دارد. با این
حال، این دانش در پاسخگویی به تمامی
موضوعات مرتبط با توسعه پایدار دارای